

DATUM
2021-09-27
ERT DATUM
2021-06-02

DIARIENR
2021/126-4
ER BETECKNING
S2021/04102

Börja med barnen! - En sammanhållen god och nära vård för barn och unga (SOU 2021:34)

Statskontoret delar den problembeskrivning som utredningen gör kring fragmentisering av ansvar och aktörer inom hälso- och sjukvården för barn och unga samt den brist på likvärdighet som detta ger upphov till.

Statskontoret menar att utredningen inte helt fullgjort sitt uppdrag enligt direktiven, i det att:

- Utredningen utan en gedigen analys avfärdar samlat huvudmannaskap.
- Utredningen utan tillräckliga argument föreslår att avvakta med sammanhållen hälsouppföljning.
- Utredningen borde ha prövat normering genom lagstiftning mer.
- Utredningen borde ha varit tydligare kring hur samverkan ska gå till.

Statskontorets svar rör i huvudsak dessa aspekter. När det gäller förslagen i övrigt ligger de utanför Statskontorets kompetensområde.

Möjligheten till samlat huvudmannaskap avfärdas lättvindigt

Utredningen hade i uppdrag att överväga ett gemensamt huvudmannaskap. När det gäller primärvårdens aktörer och elevhälsans medicinska insatser menar Statskontoret att möjligheten till ett samlat regionalt huvudmannaskap avfärdas alltför lättvindigt. Utredningen poängterar att regionerna skulle kunna nedprioritera medicinska insatser i skolan. Detta problem borde dock kunna överbryggas med hjälp av lagstiftning. Utredningen pekar också ut, som en helt avgörande nackdel, att ett samlat huvudmannaskap skulle innebära att rektorn inte längre har det övergripande ansvaret för elevhälsans samtliga verksamhetsgrenar. Det är svårt för oss att bedöma hur stort detta problem är, men vi kan konstatera att analysen av ett

samlat huvudmannaskap för barn- och ungdomshälsovården därmed överges. Statskontoret menar att detta hade förtjänat ett mer omfattande övervägande.

Statskontoret avstyrker att vänta med sammanhållen hälsouppföljning med regionen som huvudman

Statskontoret finner att utredningen inte tillräckligt övertygande argumenterar för varför regeringen inte bör gå vidare med sammanhållen hälsouppföljning direkt. Utredningens påpekar fördelar såsom att regionen skulle kunna planera och samordna hälsouppföljningen med vård- och behandlingsinsatser för barn och unga på ett mer effektivt sätt. Det skulle också främja förebyggandet, ge möjlighet att utvärdera insatser, främja likvärdighet, göra primärvården till nav i linje med andra reformer, samt ge professionerna i elevhälsan möjlighet att vara mer närvarande i skolmiljön. Därför framstår det som rimligt att redan nu gå vidare med en sammanhållen hälsouppföljning för att inte förlora tid i ambitionerna med att minska de stora problem med bristande likvärdighet i vården och en stor fragmentisering av aktörer som utredningen beskriver.

Utredningen är försiktig med lagreglering, men viss makt flyttar ändå från regioner och kommuner till staten

Statskontoret noterar att utredningen väljer att inte lagreglera vissa eller samtliga av primärvårdsverksamheterna som rör barn och unga, med motivet att det skulle innebära en inskränkning i regioners och kommuners självstyre. Statskontoret vill påpeka att sådana inskränkningar är möjliga och berättigade, om de kan motiveras till exempel genom ökad likvärdighet. Sådan lagreglering har i närtid föreslagits och beslutats inom en rad områden knutna till primärvårdsreformen god och nära vård. Baserat på de omfattande problem knutna till bristande likvärdighet och fragmentisering inom hälso- och sjukvård för barn och unga som utredningen beskriver menar Statskontoret att utredningen kunde ha prövat lagreglering i större utsträckning.

Några av förslagen begränsar ändå regioners och kommuners möjlighet att styra innehållet i hälso- och sjukvården för barn och unga. Det görs i syfte att göra vården mer sammanhållen och stärka den nationella samordningen. Det rör det nationella hälsovårdsprogrammet för barn och unga, som regeringen redan har gett Socialstyrelsen i uppdrag att gå vidare med i form av en förstudie. Det gäller också Socialstyrelsens föreslagna rätt att utfärda föreskrifter om främjandet. Det gäller också förslaget om att en fast vårdkontakt alltid ska utses.

Eftersom dessa förslag är väl motiverade och innebär begränsade inskränkningar i det kommunala självstyret kan Statskontoret tillstyrka dem. Det är dock svårt att se att de förändringar som föreslås är tillräckliga för att komma till rätta med de svåra problem med fragmentisering och bristande likvärdighet som utredningen

beskriver. Det är också viktigt att regeringen i överenskommelsen med SKR om införandet av det nationella vårdprogrammet undviker de risker som överenskommelser som styrmedel är förknippade med. Överenskommelser är inte formellt bindande och de parter som ingår i överenskommelserna har inte det direkta ansvaret för genomförandet. SKR:s privaträttsliga status som intresseorganisation innebär också att regeringens möjligheter till styrning och insyn är mindre än när regeringen styr statliga myndigheter.¹

Det behöver förtydligas hur samverkan ska gå till

Utredaren gör bedömningen att hälso- och sjukvårdens samverkan och samordning med socialtjänst och tandvård behöver stärkas men lägger inga konkreta förslag om hur detta ska gå till. Det saknas genomgående skrivningar om hur arbetet med att stärka samverkan ska genomföras. För en fungerande samverkan är det också viktigt att tydliggöra alla huvudmäns uppdrag, till exempel i lagstiftning. Statskontorets erfarenhet visar att tydligt formaliserade samverkansformer är en förutsättning för framgångsrik samverkan.²

Statskontoret bedömer att utredningen borde ha tydliggjort formerna för huvudmännens samverkan. Det gäller exempelvis hur de ska hantera sin skyldighet att samverka om de inte är eniga om vad som bör göras eller hur det ska gå till.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Biträdande utredningschef Hanna André och utredare Mats Kullander, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Mats Kullander

¹ Se till exempel Statskontoret (2015) *Överenskommelser som styrmedel*.

² Se till exempel Statskontoret 2016:13 *Utvärdering av en samlad styrning med kunskap rör hälso- och sjukvård och socialtjänst*.